

20.1.2015

Dnro 2212/4/14

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Tarkastaja Peter Fagerholm

POLIISILAITOKSEN MENETTELY RIKOSTUTKINNASSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli kirjeissään poliisilaitoksen menettelyä rikostutkinnassa. Hän kertoi tehneensä keväällä 2013 rikosilmoituksen naapuristaan, jota hän epäili muun muassa vahingonteosta. Rikosilmoitus ei kantelijan mukaan johtanut poliisin toimenpiteisiin. Hän kertoi tehneensä kesällä 2013 uuden rikosilmoituksen. Tuolloin hän epäili naapurinsa muun muassa kaivauksista hänen tontillaan.

Kantelija arvosteli poliisin tekemiä esitutkinnan päätöksiä ja tutkintatoimenpiteitä sekä sitä, ettei hänet tai hänen naapurinsa kuultu asiassa. Lisäksi hän arvosteli muun muassa sitä, ettei hänelle toimitettu esitutkinnan päätöstä. Hän kertoi myös poliisin hävittäneen yhden hänen rikosilmoituksistaan.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Poliisin menettely rikosasiassa

3.1.1 Tutkintapyynnön sisältö

Tutkintapyynnössään kantelija kertoi epäilevänsä naapurinsa tuoneen kasan risuja hänen tontilleen. Naapuri oli kantelijan mukaan myöhemmin myöntänyt tämän. Hän kertoi lisäksi jonkun muun muassa kaataneen tynnyreitä hänen tontillaan, heitelleen puutarhakalusteita pitkin hänen pihaansa, rikkoneen sahapukin ja katkoneen kukkia. Hän oli omasta mielestään varma siitä, että tekijä oli hänen naapurinsa, koska naapuri oli kantelijan mukaan ainoa, joka oli häntä uhkaillut.

3.2 Arviointi

3.2.1 Esitutkintatoimenpiteet

Saadun selvityksen perusteella on jäänyt epäselväksi, mihin toimenpiteisiin poliisi ryhtyi kantelijan ilmoituksen johdosta. Vanhempi konstaapeli teki kuitenkin päätöksen kantelijan rikosasian keskeyttämiseksi. Vanhemmalla konstaapelilla ei ole varmoja muistikuvia poliisin toimenpiteistä, eikä myöskään rikosilmoituksessa ole kirjauksia tehdyistä tutkintatoimenpiteistä. Tutkinnan keskeyttämispäätöksessä hän on maininnut poliisin

suorittaneen ”kaikki mahdolliset aktiiviset tutkintatoimenpiteet”, mutta tarkemmin hän ei ole selostanut, mitkä mahdolliset tutkintatoimenpiteet nämä ovat olleet. Hän kertoo olleensa todennäköisesti yhteydessä kantelijaan ennen jutun keskeyttämistä. Hän ei kuitenkaan ole tästä täysin varma. Hän ei muista, oliko hän yhteydessä kantelijan naapuriin.

Voin yhtyä perusrikostorjuntasektorin näkemykseen, jonka mukaan tutkintatoimenpiteistä olisi tullut tehdä kirjaus rikosilmoitukseen. Katson, että tutkinnan aikana tehdyistä ajantasaisista kirjauksista on vaikutuksia esitutkinnan oikeellisuuteen sekä asianosaisten ja poliisin omaan oikeusturvaan. Kirjaukset ovat lisäksi tärkeitä mm. jälkikäteisvalvonnan kannalta.

Kiinnitän vanhemman konstaapelin huomiota edellä lausumaani.

3.2.2

Keskeyttämisen edellytyksistä ja päätöksentekijästä

Esitutkinnan keskeyttäminen tarkoittaa sitä, että asian aktiivinen tutkinta on keskeytetty, koska asian selvittäminen on sellaisessa tilassa, että aineisto jutun päättämiseksi tai saattamiseksi syyttäjän harkittavaksi on puutteellinen, eikä uutta todistusaineistoa ole odotettavissa. Tyypillisin peruste esitutkinnan keskeyttämiselle on se, että epäiltyä rikosentekijää ei ole saatu riittävästi tunnistetuksi tai kyetä tavoittamaan (ns. pimeä juttu). Keskeytetyn jutun tutkintaa voidaan mahdollisen rikoksen vanhentumisajkojen puitteissa jatkaa, jos aihetta siihen ilmenee. Päätös ei siis ole lopullinen.

Poliisilla on harkintavalta esitutkinnan keskeyttämisestä tai lopettamisesta päättäessään. On kuitenkin selvää, että keskeyttämisen on perustuttava hyväksyttäviin syihin. Keskeyttämisen hyväksyttävyyttä arvioitaessa tulee ottaa huomioon muun muassa se, kuinka todennäköistä lisäselvityksen saaminen asiaan on, kuinka suurta työmäärää se edellyttää ja milloin selvitystä ehkä olisi saatavissa. Ratkaisuun vaikuttaa ymmärrettävästi myös epäillyn rikoksen laatu. Päätöstä tehtäessä on edellä kerrotusti punnittava useita eri tekijöitä ja niiden yhteisvaikutusta.

Kantelija oli tutkintapyynnössään nimennyt tekijäksi naapurinsa ja perustellut miksi hän epäili juuri tätä. Tästä syystä katson, ettei kantelijan rikosasiaa ole ainakaan alkuvaiheessa voitu luokitella pimeäksi jutuksi. Voin yhtyä perusrikostorjuntasektorin ja poliisilaitoksen näkemyksiin, joiden mukaan olisi ennen jutun keskeyttämistä ollut tarkoituksenmukaista selvittää asiaa tarkemmin. Tällaiselle menettelylle olisi käsitykseni mukaan ollut edellytyksiä kantelijan antamien tietojen perusteella. Esimerkiksi kantelijan ja mahdollisen epäillyn kuuleminen eivät olisi näkemykseni mukaan edellyttäneet asian laatuun nähden kohtuutonta työmäärää. Tässä tapauksessa katson, että asiaa kokonaisuutena arvioiden toisen suuntainen ratkaisu, eli esimerkiksi esitutkinnan jatkaminen lisätutkintatoimenpiteiden suorittamiseksi, olisi tässä tapauksessa ollut paremmin perusteltavissa.

Perustutkintasektorin lausunnossa todetaan, että poliisilaitoksella sovellettiin tapahtuma-aikaan menettelytapaa, missä myös tutkija sai tehdä keskeyttämisspäätöksiä. Menettely oli perustutkintasektorin mukaan tuohon aikaan voimassa olleen Poliisihallituksen ohjeistuksen mukainen.

Totean, että tapahtuma-aikaan laissa ei säädetty esitutkinnan keskeyttämisen edellytyksistä. Tästä huolimatta katson, että tässä yksittäistapauksessa päätösvalta olisi tullut olla tutkinnanjohtajalla. Asian ratkaisuun on sisältynyt muun muassa harkintaa siitä, mihin tutkintatoimenpiteisiin kantelijan asia antaa aihetta. Poliisilaitos toteaa, viitaten rikosylikomisarion lausuntoon, että vanhemman konstaapelin olisi ollut perusteltua keskustella tutkinnanjohtajan kanssa ennen ratkaisun tekemistä. Voin yhtyä tähän näkemykseen. Tutkinnanjohtaja vastaa viime kädessä esitutkinnasta ja sen lainmukaisuudesta.

Tutkinnanjohtajan tulee jokaisessa yksittäistapauksessa tutustua asiaan riittävästi ja tarvittaessa tehdä päätös esitutkinnan toimittamatta jättämisestä, keskeyttämisestä tai lopettamisesta arvioituaan, että tällaiselle päätökselle on lailliset perusteet.

Totean, että 1.1.2014 voimassa tulleen esitutkintalain 3 luvun 13 §:n mukaan esitutkinta saadaan sen aloittamisen jälkeen tutkinnanjohtajan päätöksellä keskeyttää, jos rikoksesta ei epäillä ketään ja jos asiaan vaikuttavaa selvitystä ei ole saatavissa.

Poliisilaitos on 13.1.2015 ilmoittanut, että se avaa kantelijan rikosasian ja asiassa tehdään uudelleenarviointia pidättämisen oikeutetun virkamiehen toimesta. Tästä syystä pidän riittävänä toimenpiteenä kiinnittää poliisilaitoksen huomiota edellä lausuttuun.

3.2.3

Keskeyttämisestä ilmoittaminen

Tapahtuma-aikaan voimassa olleen esitutkintalain 47 §:n mukaan poliisilla ei ollut ehdotonta velvollisuutta ilmoittaa tutkinnan keskeyttämisestä. Poliisilla oli harkinnanvaraa sen suhteen, ilmoitetaanko asiasta. Myöskään ilmoituksen muodosta ei ollut säännöksiä. Vaikka asiaa koskevan lainkohdan mukaan esitutkinnan päättämisestä tai keskeyttämisestä ilmoittamiseen ei ollut ehdotonta velvollisuutta, voidaan sitä pitää pääsääntönä. Tutkinnan keskeyttämistä koskevalla tiedolla on asianomistajalle merkitystä muun muassa sen vuoksi, että hän voi arvioida mahdollisia jatkotoimenpiteitä saatuaan päätöksestä tiedon.

Kun asiaa koskeva säädös antoi soveltajalleen jossain määrin harkinnanvaraa eikä keskeyttämisestä ilmoittamiseen ollut tapahtuma-aikaan lain mukaan poikkeuksetonta velvollisuutta, pidän riittävänä kiinnittää yleisellä tasolla poliisilaitoksen huomioita edellä lausuttuun, sekä siihen, että 1.1.2014 voimassa tulleen esitutkintalain 11 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan asianosaiselle on ilman aiheutonta viivytystä kirjallisesti ilmoitettava esitutkinnan keskeyttämisestä (HE 222/2010 vp, s. 191).

3.3

Poliisin menettelyä rikosasiassa

Rikoskomisario on selvityksessään todennut poliisin suorittaneen tapahtumapaikalla tutkintaa mm. valokuvaamalla. Hänen mukaansa kantelijan toimittaman piirroksen mukaan kaivauksia oli tehty hyvin lähellä kantelijan tontin rajaa. Rikoskomisarion mukaan asia varmistui poliisin ottamista valokuvista. Hän kuitenkin toteaa, että mikäli kantelijan tontilla oli tehty kaivauksia, nämä olivat olleet ilmeisen vähäisiä ja ne oli rikoskomisarion arvion mukaan jälkikäteen maisemoitu varsin asialliselta näyttävällä tavalla. Tästä syystä hän katsoi, että aiheutettu haitta oli ollut korkeintaan erittäin vähäistä, jolloin rikoksen tunnusmerkistö ei hänen arvionsa mukaan täytynyt.

Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan poliisin on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty. Toisaalta, jos jostain tapahtumasta saatavissa olevien tietojen perusteella ei ole syytä epäillä rikosta, ei esitutkintaa saa toimittaa. Uuden esitutkintalain säännös vastaa sisällöllisesti aiemmin voimassa olleen esitutkintalain 2 §:ää, jota koskevan lain esitöissä (HE 14/1985 s. 16) syytä epäillä -kynnystä on kuvattu siten, että rikosta on syytä epäillä, kun asioita huolellisesti harkitseva ihminen havaintojensa perusteella päätyy tällaiseen tulokseen. Esitutkinnan tarkoituksena on nimenomaan rikosten tutkiminen eikä mahdollisten muiden oikeudellisten erimielisyyksien selvittäminen. Pelkkä väite rikoksen tapahtumisesta ei vielä ylitä esitutkintakynnystä.

Lain käyttämä sanamuoto jättää esitutinnan toimittamisesta päättävälle viranomaiselle jossain määrin harkintavaltaa. Pelkkä poliisille tehty rikosilmoitus tai tutkintapyyntö ei siten automaattisesti johda esitutkintaan tai siihen, että jo aloitettu esitutkinta suoritetaan loppuun ja saatetaan syyttäjän syyteharkintaan. Asianosainen ei myöskään voi määrätä, mitä tutkintatoimenpiteitä poliisin tulee suorittaa tai miten poliisin tulee tutkintansa kohdistaa.

Esitutinnan päätös on rikoskomisarion antaman selvityksen mukaan perustunut siihen, ettei asiassa alustavien tutkinnan perusteella ollut syytä epäillä rikosta. Totean, että rikoslain 18 luvun 11 §:n 3 momentin mukaan hallinnan loukkauksena ei pidetä tekoa, josta on aiheutunut ainoastaan vähäinen haitta.

Käytettävissäni olevan aineiston perusteella minulla ei ole aihetta epäillä rikoskomisarion ylittäneen harkintavaltansa, tai käyttäneen sitä väärin tavalla, joka antaisi minulle aihetta toimenpiteisiin. Totean myös, ettei laissa ole erikseen säädetty siitä, kuinka kattava varsinaista esitutkintaa edeltävän alustavan tutkinnan tulee olla. Esitutinnan suorittamiseen liittyy myös osin sellaisia tutkintataktisia ratkaisuja, joiden arviointi ei kuulu laillisuusvalvojalle.

3.4

Muut kantelussa esitetyt asiat

Kantelija väitti poliisin hävittäneen yhden hänen rikosilmoituksistaan. Rikoskomisarion mukaan kantelija oli täydentänyt ilmoituksensa hallinnan loukkauksesta, mutta kadonneesta rikosilmoituksesta hänellä ei ollut tietoa. Hän totesi kuitenkin, että jokaisesta asiakkaan yhteydenotosta ei kirjata uutta rikosilmoitusta.

Asioiden jäädessä tältä osin selvittämättä totean, ettei asia anna minulle aihetta toimenpiteisiin. Totean kuitenkin, että kantelija voi halutessaan tehdä asiassaan uuden rikosilmoituksen, mikäli katsoo sen aiheelliseksi.

Muilta osin kantelussa esitetyt asiat eivät anna aihetta enempiin tutkimuksiin.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2.1 esittämäni käsityksen esitutkintatoimenpiteiden kirjaamisesta vanhemman konstaapelin tietoon.

Saatan edellä kohdassa 3.2.2 esittämäni käsityksen keskeytyspäätöksen edellytyksistä ja päätöksentekijästä sekä kohdassa 3.2.3 esittämäni käsityksen keskeytyspäätöksestä ilmoittamisesta poliisilaitoksen tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä päätöksestäni.